

Зграда представништва Првог дунавског паробродарског друштва у Београду
The First Danube Steamship Company Representative Office Building in Belgrade

Завод за заштиту споменика културе града Београда
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade

POGLED S KAPETAN MIŠINE ULICE.

Техничка документација, изгледи фасада
Technical documents, façade layout

Arhitekt

И. ДУНАВСКО ПАРОБРОДАРСКО ДРУШТВО
ЗАСТУПНИШТВО ЗА КРАЉЕВИНУ С. Д. С.

Кривошић
архитект

Ј. Ј. Јанковић
инженер

Зграда представништва Првог дунавског паробродарског друштва у Београду

Господар Јевремова 33, Капетан Мишина б/а

Културно добро

Општи изглед, 80-их година XX века
General view in the 1980s

Зграда представништва Првог дунавског паробродарског друштва [Der 1. Donau Dampfschiffahrts-Gesellschaft, DDSG] у Београду подигнута је у периоду између 1924. и 1926. године, на углу улица Капетан Мишине и Господар Јевремова. За потребе изградње стамбено-пословног објекта *DDSG-a*, још новембра 1923. године стигли су идејни пројекти архитекте Александра Попа [Alexander Popp] из Беча, где је и било седиште компаније. С обзиром на то да је пројекат било потребно разрадити, прилагодити конфигурацији терена и направити одговарајући унутрашњи распоред у складу с потребама

представништва, овај посао је преузело локално грађевинско предузеће инж. Стевана Тоболара које је уједно било и извођач радова. Приспела техничка документација је усвојена фебруара 1924. године, а репрезентативна угаона зграда била је завршена почетком 1926. На оригиналним плановима зграде, Тоболар је потписан уз архитекту Попа. Па ипак, иако је Тоболар извео извесне промене, основна архитектонска концепција оригиналног идејног решења, распоред маса и стилски израз су задржани из Поповог решења. Смештен у најужем историјском језгру града, објекат је у време

изградње у потпуности одударо од затеченог архитектонског фонда, горњег дела Дорћола, како својим димензијама тако и стилским одликама.

Зграду карактерише наглашени вертикални динамизам угаоне партије, од којег се бочно развијају два крила. Унутрашњем, дворишном делу изграђен је мањи помоћни објекат. Високо приземље је предвиђено за административно-пословну намену, а комуникација је решена из угаоног дела објекта. На следећа три спрата смештено је укупно тринаест функционалних станова. Један за директора у зони првог спрата, десет станова средње величине и два мања стана за службенике.

Снажно наглашена и структурно разуђена угаона партија зграде компонована је тако да представља њену доминанту, а у време настанка објекат је био маркантан урбани репер ширег подручја. Овај део изведен од масивних кубуса у четири етаже с поткровљем, за један спрат надмашује бочна крила и својом динамиком и распоредом маса наглашава вертикализам и монументалност зграде. На левој унутрашњем лицу угаоне партије налази се велики часовник. Нарочито је карактеристичан мотив преломљеног лука у отвору смештеном на етажи поткровља, као и два јарбола који још више доприносе утиску вертикализма. На бочним зидовима угаоног дела постављен је вертикалан низ троструких прозора обрађених у сведеној, геометризованој декоративној структури. Улазни вестибил изведен у зони приземља, трапезоидног је облика и својим волуменом излази из засеченог дела угаоне партије. Просторно и ликовно је конципиран тако да представља главни мотив грађевине. Његови витки бочни отвори и високо надсветло изнад портала, одају утисак транспарентности, али уједно и масивности структуре обрађене у камену. У централном делу фриза изнад портала смештено је сидро као симбол компаније и урезана година: 1925. У бочним деловима фриза стоје ћирилични и латинични натпис: *Прво Дунавско паробродарско друштво*. Бочна крила зграде, која се простиру дуж улица Господар Јевремове и Капетан

Улазни портал, детаљ, 2013. године
Entrance portal, detail, 2013

Општи изглед, 80-их година XX века
General view in the 1980s

Мишине, једноставније су решена. Овде нема акцентовања вертикализма, већ је наглашена просторна динамика са ритмованим низовима еркера у зони првог и другог спрата. На ужој фасади ка Господар Јевремовој улици изведен је пар вертикалних еркера, док су на фронту ка Капетан Мишиној реализована четири.

Пројекат за Зграду Првог дунавског паробродарског друштва припада ауторовом раном, формативном периоду и уједно је прво Попово значајно и репрезентативно архитектонско остварење. У то време, углавном се бавио пројектовањем скромније, функционалне архитектуре за потребе DDSG-a, а остаје непознат мотив који је определио наручиоца да овај ипак значајан пројекат, којим је требало представити снагу и утицај DDSG-a, повери тада још младом и неафирмисаном аутору.

Фокус грађевине, угаони део са главним улазом, уједно на најбољи начин приказује архитектонске идеје и естетику аутора. Порекло оваквог већ разрађеног архитектонског вокабулара лежи пре свега у снажном утицају једне од најзначајнијих личности покрета *Werkbund* у времену пре Првог светског рата, архитектке Петера Беренса, са којим је Поп блиско сарађивао током двадесетих година XX века. У том смислу јасно су видљиве паралеле са Беренсовим пројектом Управне зграде фабрике боја у Хехсту, која је изведена у периоду 1920–1925. године. Сличност се уочава пре свега у динамичном начину компоновања маса са нагласком на вертикализам и експресивност израза. Нарочито су упечатљиви примењени мотиви сата и јарбола, као и мотив елипсастиг лука прозорских отвора, којима Беренс остварује динамику иначе статичне површине сат-куле. Поред огромног Беренсовог утицаја на младог аутора, објекат представништва DDSG-a такође јасно рефлектује дух бечке архитектуре социјалног становања *Gemeindebau*. Феномен бечке архитектуре социјалног становања произилази пре свега из специфичног социјалног и политичког контекста у годинама након Првог светског рата, у оквиру којег је архитектонска делатност физичка материјализација политичких циљева и идеологије локалне социјалдемократске власти. Архитектонско-стилски израз овог доба обележава аутохтон, хетероген и еклектичан модернистички плурализам, који уједно задржава низ традиционалистичких елемената.

У време завршетка радова 1926. године, зграда Првог дунавског паробродарског друштва стоји ван контекста архитектонске традиције и својом појавом уноси потпуну новину у дотадашњу београдску архитектонску праксу. У то време академизам је представљао доминантан архитектонски израз, а нове тенденције из европских престоница прихватане су кроз утицај бечке сецесије и ар нувоа. Може се рећи да у случају подизања Зграде представништва Првог дунавског паробродарског друштва постоји срећна околност да су наручилац и пројектант потицали из друге средине, тако да се овакав стилски концепт могао у *чистој* форми имплементирати, без обзира на традиционалистички став и праксу средине као једна врста куриозитета. Ипак, такав *куриозитет* остаје ван формативних токова београдске модерне и неће послужити као модел или узор београдској архитектури, већ фигурира првенствено као материјално сведочанство европских, односно у овој конкретном случају бечких архитектонских токова и његове историје архитектуре. У том смислу, Попово дело је најранији пример модернистичке архитектуре, односно модернистичког експресионизма у Београду.

Зграда представништва Првог дунавског паробродарског друштва у Београду је утврђена за споменик културе 2019. године.

ЛИТЕРАТУРА:

- Кадиевић, А. (2012), Експресионизам у београдској архитектури (1918–1941), *Наслеђе XIII* (Београд): 59–77.
- Дрљевић, М. (2007), О архитектури зграде представништва Првог Дунавског паробродарског друштва у Београду, *Архитектура и урбанизам 20–21* (Београд): 127–133.
- Маре Јанакова-Грујић, Београдски опус архитекте Стевана Тоболара (1888–1943), *Наслеђе VII* (Београд): 151–156.
- Anderson, S. (2000), *Peter Behrens and a New Architecture for the Twentieth Century*, Boston: Massachusetts Institute of Technology Press.
- Маневић, З. (1987), Непознати аутор: Зграда Дунавског паробродарског друштва, *Комуникација 60* (Београд): 11–12.

Угаони корпус, детаљ зидни сат, 2013. године
Corner section, detail of the clock, 2013

The First Danube Steamship Company Representative Office Building in Belgrade

33 Gospodar Jevremova Street, 6a Kapetan Mišina Street

Cultural property

Улазни портал, детаљ, 2013. године
Entrance portal, detail, 2013

The representative office building of the First Danube Steamship Company [*Der 1. Donau Dampfschiffahrts-Gesellschaft, DDSG*] in Belgrade was erected between 1924 and 1926, at the corner of Gospodar Jevremova and Kapetan Mišina streets. The conceptual designs by architect Alexander Popp for the construction of a DDSG business and residential facility arrived from Vienna, where the company was based, back in November 1923. As the project needed to be developed further and adapted to the terrain features, and as the layout had to be devised so that it corresponded to the needs of the representative office, this project was taken over by the local

construction company owned by engineer Stevan Tobolar, which was also the contractor. The technical documentation sent through was adopted in February 1924, and the representative angular building was completed in early 1926. The original building plans contain Tobolar's name next to architect Popp's. However, although Tobolar made some changes, the basic architectural idea from the original conceptual design by Popp was kept, as were the mass distribution and the stylistic features. Situated in the very historical core of the city, during construction the building stood out from the existent architectural landscape, the upper portion of Dorćol, both in

Деталь фасаде из Капетан Мишине улице, 2013. године
Detail of the façade facing Kapetan Mišina Street, 2013

terms of its dimensions and the stylistic features.

The building is characterized by the vertical dynamism of the angular section, from which two wings extend laterally. A smaller, auxiliary structure was built in the courtyard. The elevated ground floor was intended for administrative and commercial activities, and the communication was set up behind the angular section of the building. The next three floors contain the total of thirteen fully functional apartments – one for the manager on the first floor, ten mid-size apartments, and two smaller apartments for the clerks.

The underscored and structurally spread out angular section of the building is composed as its dominant feature, and at the time of construction the building was an eye-catching urban landmark for the wider area. This section, created from massive cubes in four storeys with a

loft, is one floor higher than the lateral wings, underlining the verticalism and monumentality of the building by its dynamic and mass distribution. The left inward-facing surface of the angular section features a large clock. What is especially characteristic is the motif of the broken arc in the opening at loft level, as well as two masts which underscore verticalism further. The lateral walls of the angular section have a vertical array of triple windows structured in a minimalist, geometric-shape fashion. The entrance vestibule constructed on the ground floor is trapezoid in shape, with its mass protruding from the cut-in portion of the angular section. It is spatially and visually conceptualized to represent the main building motif. Its slim lateral openings and tall fanlight above the portal create an impression of transparency, but also of a massive structure made from stone. The central part of the frieze houses an anchor which is a symbol of

Деталь фасаде из Господар Јевремова улице, 2013. године
 Detail of the façade facing Gospodar Jevremova Street, 2013

the company, as well as the carved year – 1925. The lateral sections of the frieze have the inscription in Cyrillic and Latin alphabet – *The First Danube Steamship Company*. The lateral wings of the building, running along the Gospodar Jevremova and Kapetan Mišina streets, are built in a simpler fashion. Verticalism is not underlined here; rather, the spatial dynamic is underscored with the rhythmic arrays of bay windows at first and second floors. The narrower façade facing Gospodar Jevremova Street has a couple of vertical bay windows, while the front section facing Kapetan Mišina Street has four.

The design of The First Danube Steamship Company Building belongs to the author's early, formative period, and is at the same time Popp's important and representative architectural work. At the time, he was mostly designing more modest, functional architecture for the needs of

the DDSG. The motivation of the client for entrusting a young and as yet little-known author with an important project aimed at representing the power and influence of the DDSG remains unknown.

The focus of the building – the angular section with the main entrance, demonstrates best the architectural ideas and aesthetics of the author. This already developed architectural vocabulary originates primarily from the powerful influence of one of the most important people in the *Werkbund* movement before the First World War – architect Peter Behrens, with whom Popp closely collaborated in the 1920s. It is in this sense that the parallels are clearly noticeable with Behrens's design of the Technical Administration building of the Hoechst Dye Works, completed in 1920–1925. Similarities can be seen first and foremost in the dynamic combinations of masses emphasizing verticalism and stylistic expressiveness. The motifs of the

Угаони корпус, детаљ зидни сат, 2013. године
 Corner section, detail of the clock, 2013

clock and the mast are especially noticeable, as well as the motif of the elliptical arc of the window openings, through which Behrens creates a dynamic of what is otherwise a static surface of the clock tower. In addition to the enormous influence of Behrens on the young author, the DDSG building also clearly reflects the Viennese *Gemeindebau* spirit of municipal housing. The phenomenon of the Viennese municipal housing architecture stems primarily from the specific social and political context in the years after the World War I, within which architectural activity is a physical materialization of the political goals and ideologies of the local socio-democratic authorities. The architectural style of the age is marked by an indigenous, heterogeneous, and eclectic modernist pluralism, which retains a slew of traditionalist elements.

At the time of completion of the works in 1926, the building of the First Danube Steamship Company stood outside the context of the architectural traditions, and introduced a complete novelty in the existing Belgrade architectural practice. At the time, academicism was the prevalent architectural style, and the new tendencies from European capitals were accepted refracted through the Viennese secession and Art Nouveau. It can be said that there was a lucky circumstance in the construction of the Representative Office Building of the First Danube Steamship Company—both the client and the designer came from a different environment, so that this kind of stylistic concept could be implemented in its *pure* form, regardless of the traditionalist view and practices of the environment, as a curiosity of sorts. Nonetheless, such a *curiosity* remained outside of the formative currents of the Belgrade modernism and would not be

a model for Belgrade architecture; rather, it would feature primarily as a material testament to the European, or, more specifically, Viennese architectural trends and its architectural history. It is in this sense that Popp's work is the earliest example of modernist architecture and modernist expressionism in Belgrade.

The Representative Office Building of the First Danube Steamship Company in Belgrade was declared a cultural monument in 2019.

REFERENCES:

Kadijević, A. (2012), Ekspresionizam u beogradskoj arhitekturi (1918–1941), *Nasleđe XIII* (Beograd): 59–77.

Drljević, M. (2007), O arhitekturi zgrade predstavništva Prvog Dunavskog parobrodarskog društva u Beogradu, *Arhitektura i urbanizam* 20–21 (Beograd): 127–133.

Mare Janakova-Grujić, Beogradski opus arhitekta Stevana Tobolara (1888–1943), *Nasleđe VII* (Beograd): 151–156.

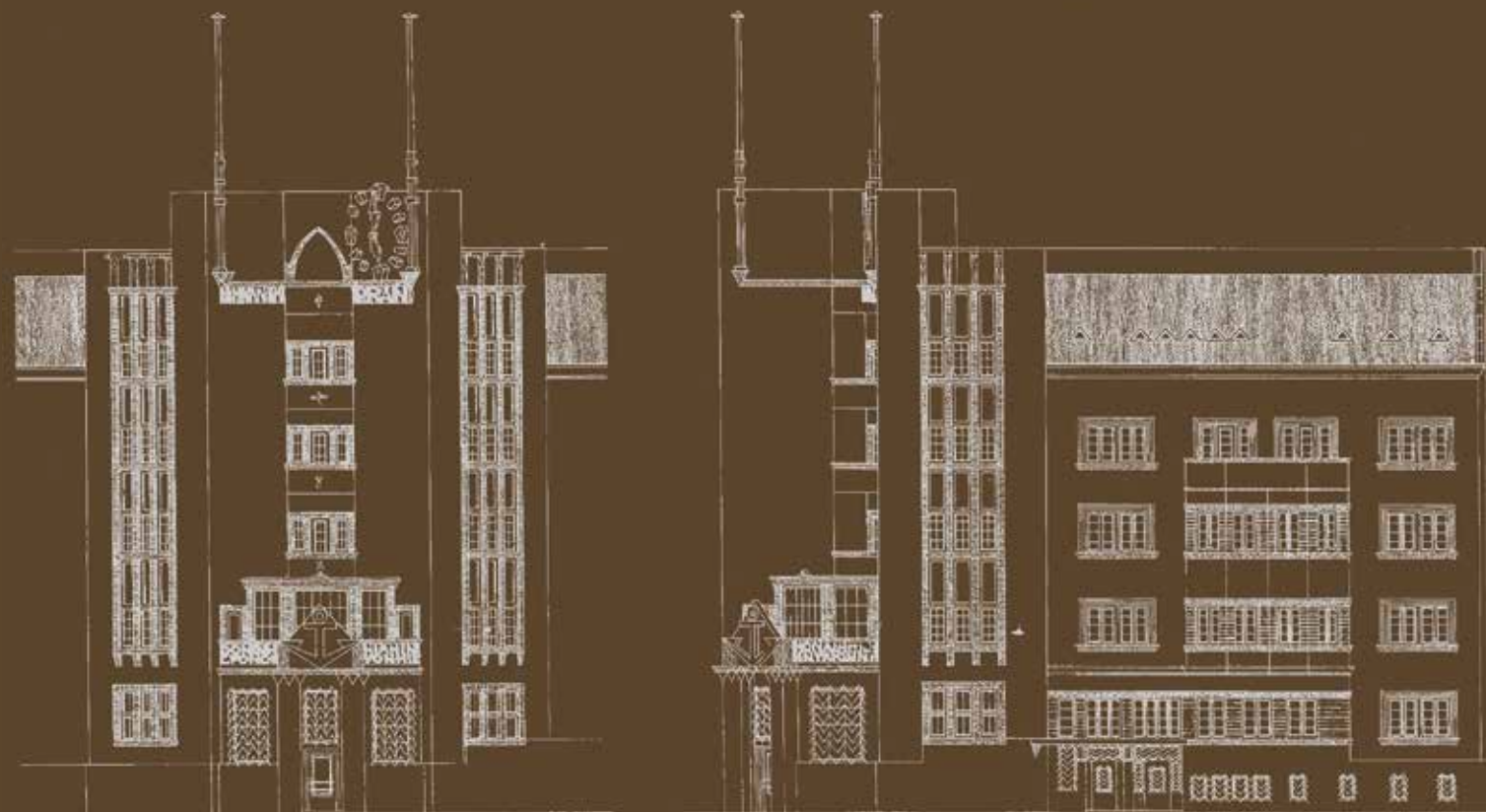
Anderson, S. (2000), *Peter Behrens and a New Architecture for the Twentieth Century*, Boston: Massachusetts Institute of Technology Press.

Manević, Z. (1987), Nepoznati autor: Zgrada Dunavskog parobrodarskog društva, *Komunikacija* 60 (Beograd): 11–12.

ZGRADA ZASTUPSTVA I, DUNAVSKOG PAROBRODARSKOG DRUŠTVA U BEOGRADU.
RAZMJER 1:10

POGLED SA ČOŠKA.

POGLED SA GOSPODAR - JEVREMOVE ULICE.

Техничка документација, изгледи фасада
Technical documents, façade layout

Зграда представништва Првог дунавског паробродарског друштва у Београду

Издавач: Завод за заштиту споменика културе града Београда

За издавача: Оливера Вучковић, директор

Аутор: Александар Божовић

Лектура: Језикалац - Татјана Тодоровић

Превод: Језикалац - Бојана Додић

Графички дизајн: Лука Прокић

Фотографија: Снежана Негованивић, фотодокументација ЗЗЗСКГБ

Тираж: 1000 примерака

Штампа: „Birograf comp“ d.o.o.

Београд, 2020.

Завод за заштиту споменика културе града Београда

Издање је омогућио Град Београд, Градска управа, Секретаријат за културу

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

725.91(497.11)(036)

БОЖОВИЋ, Александар, 1971-

Зграда представништва Првог паробродског друштва у Београду = The First Danube Steamship Representantive Office Building in Belgrade / [аутор Александар Божовић ; превод Бојана Додић ; фотографија Снежана Негованивић]. - Београд : Завод за заштиту споменика културе града Београда - установа културе од националног значаја = Belgrade : Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade - Cultural Institution of National Significance, 2020 (Београд : Birograf). - 10 стр. : илустр. ; 20 x 20 cm

Кор. насл. - Упоредо срп. текст и енгл. превод. - Податак о ауторки преузет из колофона. - Текст штампан двостручно. - Тираж 1.000. - Библиографија: стр. 6.

ISBN 978-86-89779-93-6

а) Београд -- Зграда представништва Првог дунавског паробродског друштва у Београду -- Водичи

COBISS.SR-ID 18392073